

ВІСНИК

VISNYK ^{the} HERALD

суспільно-політичний місячник

YEAR XXXVI No. 5
PIK XXXVI Ч. 5

ТРАВЕНЬ — 1983
MAY — 1983

PRICE \$.90
ЦІНА 0.90 ЦЕНТІВ

ВІСНИК
ОРГАН ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ

ЗМІСТ

Безсмертні провідники: Симон Петлюра, Євген Коновалець	1
МИХАЙЛО ГІКАВИЙ — Ідеолог українського націоналізму	
д-р Дмитро Донцов	2
В. КУЛЬЧИЦЬКИЙ ГУТ — Боротьба за „замороження”...	4
ВАСИЛЬ БОРОДАЧ — Ще про оборону українського прапора	7
Пісня про герой (Вірш-пісня)	7
ПРОФ. І. ЛЕВАДНИЙ — Київ у 1928 році (55 літ тому)	8
АНТІН КУЩИНСЬКИЙ — До 50-ліття Голодомору	
на Полтавщині	10
Степан Хрін-Стебельський — герой УПА	11
НАДІЯ МУДРЕЙКО — Відділ ЛЖ ОЧСУ в Голивуд, Флорида	13
РОМАН РАХМАННИЙ — СУМ на шляху до 2000-го року	14

Українська культура

ПРОФ. І. ЛЕВАДНИЙ — У 170-ліття народження	
композитора-класика С. Гулака-Артемовського	20
МИКОЛА ЩЕРБАК — Богданова гора (Сонет)	21
ВАСИЛЬ ГАЛЬЧЕНКО — А як воно насправді?	22
А. ТАРАН — Не тільки КГБ, а й ГРУ	23
Якщо маєте незрячого в родині (Порада)	

~~~~~

ВІДЗНАЧАЙМО 1000-ЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ
УКРАЇНИ-РУСИ ВЖЕ ТЕПЕР НОВИМИ
УСПІХАМИ У ВСІХ ДІЛЯНКАХ УКРАЇН-
СЬКОГО ОРГАНІЗОВАНОГО ЖИТТЯ —
В ІМ'Я ПЕРЕМОГИ НАЦІОНАЛЬНО-
ХРИСТИЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ!

ВІСНИК

ВЕЗСМЕРТНІ ПРОВІДНИКИ

25 травня 1926 року поблизу книгарні в Парижі загинув від пострілу московського агента Шварцбарта Головний Отаман Симон Петлюра.

23 травня 1938 року на вулиці в Роттердамі, Голландія, загинув від підкладеної совєтським агентом Валюхом бомби командант Корпусу Січових Стрільців у вільному, державному Києві, творець УВО та ОУН Полковник Євген Коновалець.

Обидва вони у вирі національної української революції 1917-20 років не лише тісно співпрацювали, не лише були політичними однодумцями, спільно із інж. Миколою Міхновським та ідеологом Націоналізму д-ром Дмитром Донцовим. Обидва вони були змушенні провадити змагання не тільки із зовнішніми ворогами Української Держави у формі УНР, а й боротися і з внутрішніми „дядьками отечества чужого”, кажучи словами Тараса Шевченка. Не лише Винниченко і соц. Компанія, а навіть акад. М. Грушевський твердив, що Україні не потрібна власна армія: досить, мовляв, і міліції з добровольців, адже „Росія тепер соціалістична, і Україна соціалістична”, отже війни не буде.

Війна була, і та чоло збройної боротьби український народ виніс не тих, що хиталися, а тих, які були непохитними, непримиреними у наставленні до головного ворога — Росії, будь-якої масти чи кольору. Петлюра і Коновалець навіть особисто командували збройними українськими частинами в Києві і в районі столиці, і саме їхні війська — Гайдамацький Кіш та Січові Стрільці — розгромили большевицьке повстання в „Arsenalі” в Києві в 1918 році.

Вийшовши під тиском переважаючого багнетами ворога, ні Петлюра, ні Коновалець не склали зброї, лише змінили її на інші, реально доступні засоби й можливості. Симон Петлюра

закликав Україну „не забувати про меч”, а Євген Коновалець створив Українську Військову Організацію, що поширила свою діяльність і на окуповану Україну у формі УССР, а потім був головним творцем пробосового загону української нації — Організації Українських Націоналістів — ОУН.

Обоє загинули на стійці Національно-Християнської України, в боротьбі за відновлення нашої державності. Обоє загинули тільки фізично, бо духовно вони були, є і будуть вічними прапорами України в боротьбі за волю і державу.

Сповнене напруги, жертви, героїзму життя Симона Петлюри і Євгена Коновалця нехай нам буд за приклад, старшим і молодшим поколінням українців, поза Україною і в Україні, як треба і як можна подарувати все рідному народові, рідній справі, Великій Ідеї.

АМЕРИКАНСЬКИЙ УРЯД І БІЛОРУСЬ ТА УКРАЇНА

На весняній цьогорічній зустрічі у Вашингтоні, скликаній Державним Департаментом у справах Східної Європи, один із урядових представників заявив, що урядові ЗСА відомо, що українці, узбеки, литовці та інші не мають у СССР „права на самовизначення”. Відсутність цього природного права кожного народу є однією з причин, чому Москва так наполегливо заглушує пересилання радіо „Голос Америки”, „Свободи” та „Вільної Європи” у різні країни рідними мовами, в тому і в Україну.

Інший речник Державного Департаменту заявив зібраним журналістам, що „вже недалекий той час, коли американські урядові чинники будуть вимагати права на самовизначення для України й Білорусі” (які є членами Об'єднаних Націй, але без жодних прав у Советському Союзі).

Михайло Гікавий

ДМИТРО ДОНЦОВ – ІДЕОЛОГ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

Д-р Дмитро Донцов — один із найвизначніших українських публіцистів, ідеолог і теоретик українського націоналізму помер у Монреалі дня 30 березня 1973 року, на 90 році свого життя. В середу, 4-го квітня — він був похований на цвинтарі УПЦеркви в Бавнд Бруку, Н. Дж.

Дмитро Донцов — основоположник нового напрямку в нашому духовному житті. Під впливом його вчення доктрина націоналізму скристалізувалася в душах молодого покоління 30-их років нашого століття.

Змагаючись за переродження української душі, своєю ясною думкою і гострим словом, він оновлював українську духовість, засуджуючи рабську психіку і підносячи духову вартість української нації. Завдяки доктрині Донцова українська свідомість остаточно взяла національно-державницький напрям.

Вплив Донцова, особливо серед нашої молоді, був величезний; багато людей ставали його фанатичними прихильниками, визначали під впливом його науки свій життєвий шлях, з якого не сходили вже ніколи. Постать д-ра Донцова, це одна з найбільш визначних українських постатей 20 століття. На його ідеях виросла збройна боротьба ОУН. Печать його духа несла й наша героїчна УПА.

Д-р Дмитро Донцов народився 28 серпня 1883 року в місті Мелітополі в Україні. По закінченні середньої школи, вступив до університету в Петербурзі в 1901 році. В 1905 році був арештований, але за короткий час звільнений з нагоди загальної амнестії після революції 1905 року. Від 1904 по 1907 рік Донцов перебував у Києві, де товаришами його були М. Садовський та С. Петлюра, з якими він пізніше листувався; знав автора „Самостійної України” інж. М. Міхновського, киянина.

Донцов дописував до газети „Слово”, яка виходила в Києві.

Коли в 1926 році Шварцбарт убив у Парижі С. Петлюру, ворожа преса почала поширювати чутки, що Петлюра був організатором похомів. Тоді Донцов, разом іх своїми однодумцями, повів акцію протесту проти такої провокації. Пізніше Донцов писав у „Літературно-Науковому Віснику” про Петлюру, описав процес Шварцбarta, а також опублікував листи, які писав до Донцова С. Петлюра. Донцов співпрацював в органах соц.-демократичної партії „Слово” та „Боротьба”, що виходили в Києві, та в часописі „Наша Думка”, що виходив у Петербурзі, а також у довоєнному „ЛНВ”.

Після другого арешту в 1907 році, Донцову пощастило як хворому, вийти з тюрми на поруки й в 1908 році втікти закордон, уникнувши таким чином заслання на каторгу.

В 1913 році у Львові відбувся 2-й студентський з'їзд, на якому Донцов виголосив реферат, де виразно поставив тезу відокремлення України від Москви та безкомпромісової боротьби українців за свою незалежність. Вислідом реферату було те, що Донцов залишив соц.-дем. партію, а московський світ, починаючи від монархістів і кінчуючи комуністами, вдарив на сполох, піднявши против Донцова шалену акцію в пресі, яка триває й досі. Ленин також пробував полемізувати із генієм української політичної думки.

Від 1914 до 1916 року Донцов провадив у Берліні пресове бюро та співпрацював в українській пресі, а 1917 році здобув ступінь док-

---

Москалі навчилися від татар збивати в один кулак свою орду, але вони без силі випродукувати якусь ідею. В області матеріальній вони живуть грабунком чужих земель, в області духовій — грабунком чужих ідей.

Дмитро Донцов

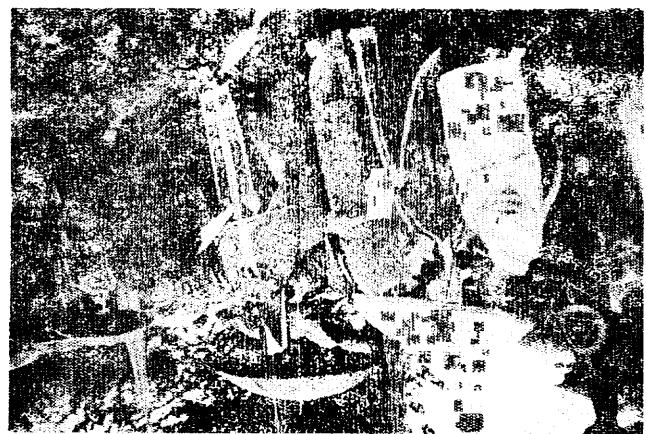
Bishtu Homy nambur!

ctyra Mjia Beiei Ykpaihckoi hattii.
tn celi ijeasi. I e upomy noho hemponmashora 3a-
horipnii, tuo jage hanii cinty bijhantii i mlichin-
hidy y biachii enjin, bipy y bechadzhinii myx he-
pijts i horaticheskykun ijeam, a ijjapchekorar
hochan okyntsiho bopoknik ijeen, pagchay horipjia-
nocchijtobho bokogihioraa 3 Ykpaihckoi mchitam-
he tijpkh fiianho, aje h myxobio, i tomy benepti,
tn haftogorohiunum bopokrom Ykpashin e Mokras,
tn mokrofijictra n otopiyhiam. Bih crepejina,
ijeen hattii, sunorabum ipnunumoy bopotry upo-
ajpichto, y beix ceoxi tropax etoae ha ctropax
ak teey, a hikoin ak chntey. Bcieto creojo hattii,
pasam, nocraans ijeasi hattii hosa, yce, hattii, o-
ba, tuo bih neppun, y rachem hauoi motinuhoi mo-
rion mi i trogutti yvylemo. I je saciyta Lohnu-
jotia e hauum pysti, tuo rona toji horipjia, tuo
hiekti, eneply neppi, a hac casmik, tuo haua
hiekti, tuo haua hauum hauum hauum hauum hauum
i ijjapchekorar jokrasar. Cotoromii majo xto eya-
u-pa Lohnu, go bih neppun jaer tarky othkiy
ky posamalobashoi uapcekoi hineppi. Ille saciyta
hem ije hicto mokrofjike sunue Mjia moharty-
Zarjapho bihamo, tuo mokrofjikni sotpiue
uuxay go esozoruhra... .

giathy eeptey, go ee3 hei Ykpaihia he shahne
rakov mycutr maru muraexti u posayhny upo-

..

H. Jek, — Tlanchukha no eti, n. A-poi Lohnu, Am-
jimots: Bce. o. Pomen Mypjyk, JNU.
psh, Bce. o. uporundec, Lien Tkachy, JNU. Am-

etruuho ha etuachii cuuu ra etuachii tpaauuho, a
ctarinch mokrofjikno kohjohie, a came — op-
hun hoy opieratui, koin he xoae harbin 30-
Ykpaihckra hattii, za Lohnu, mycny mppin-

mnyjoro Llebereko n Teeea Ykpaihka.
Mjibz reinkin — ejeerh, sunx sunjirinam 3
imnepitamobi myx zahui, zahui, upbaray upa-
Lohnu pajinti upornicrastinti mokrofjikny
etry.

trachy uparyi ta sokpema tuo uporeihy rep-
lo kosatuke saarettia i haujohazhy ropti, r-
ece, tuo e haujohazhy ropti, tuo mokras
hobebonjui Ykpaih, hmarahinc shunitin
ceox tropib Lohnu mokrechioras, tuo mokras
"Bj, mictchni no motinuk" ta ihui. B gitpumocci
pa, "Mokrofjika otptya", "Haua joga i jirpeary-
ue", "Haujohazhy", "Lijactarai haujohazhy",
ratu ihhinx tropib Lohnu. Lohnu i hau-
semiax tak i sakopjohom, binuji upyron 6a-
Lohnu haujohazhy 1912 poky, ak ha Ykpaihckra

Ykpaihckra racomnicib i kypahire.
ti a Mohnpeaji. O haujohazhy chitipaumear y pali-
hirkatjaar Ykpaihckry jirpeary a yhiepgent
B 1947 pali Lohnu upyixar jo Kachajin, aje
Kjny".

jo Lohnu i chibogituhraa y racomnic "Hau-
ji haujohazbae jo Lohnu, a 3 yha, haujohazhy —
ae pejarybas kypah, "Baraba", B 1942 pali
hepeh haujohazbae kypah, "Baraba", B 1942 pali
pejarybas kypah, "Baraba", B 1942 pali
chibogituhraa kypah, "Baraba", B 1942 pali
jo Bepesen kapryzckoi, pasam 3 haujohazhy
hepeh haujohazbae kypah, "Baraba", B 1942 pali
kypah, "Baraba", B 1942 pali
hucca hie h, "Bichin", jo auroo pik mishine woty-
kypah, "Bichin", jo auroo pik mishine woty-
Lohnu nohaa pejarybas, 3 haujohazbae 1933 p.
B 1932 pali, koin, "JIB", hepehbas ichybasin,
ho-Hayboroh Bichin", a B 1928 pali, "Barabar".
Lohnu nohaa pejarybas i Tpovoi, "Tireratty-
B 1922 pali, 3 moyayehna noha, E Kohnobazin
koi jinmotsinhyi mchii Bephi, Llebereko.
1921pokry — mefao uppecoboro gioja Ykpaihck-
cpromo y pali, a B 1919 poki jo jrotoro
Knebi, aje gya mepfon Llebec Bephi upu retbma-
topa upara. B 1918 pali Lohnu hepegybas y

В. Кульчицький Гут

БОРОТЬБА ЗА ЗАМОРОЖЕННЯ — ОДИН ІЗ ЕТАПІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ВІЙНИ

„Напруження між прихильниками замороження нюклеарної зброї і оборонцями модернізації стратегічного війська З'єднаних Стейтів, виглядає, посилюється, як постійно зростаюча кількість американців концентрує свою увагу на цьому спірному питанні.” Отак то твердив республіканський сенатор Вільям С. Коген у статті „Погодженість відносно зброї”, поміщений у „Нью-Йорк Таймс” за 22 березня 1983 р. У цьому ж числі подано як новинку п.н. „Містечко, сусід Пентагону, сквалило заклик до нюклеарного замороження”; з Александрією вже 341 місто у ЗСА прийняло подібну резолюцію.

Щоб ясно усвідомити собі, яке відношення мають слова сенатора до повідомлення АП, треба тут ще привести недавні події в Конгресі. Отже: в комісії закордонних справ палати представників 27-ма голосами проти 9 сквалено резолюцію про замороження, її представлено для ухвалення усіми членами палати, 16 березня дискусія там велася до пізньої ночі і вкінці голосування над резолюцією відкладали до слідуючого тижня. Частину цієї дискусії того ж дня показувано на телевізійній програмі „Мак-Ніл-Лерер репорт”, і з виступів кількох членів цієї палати глядачі могли довідатися не тільки про температуру дискусії, але і про партійне розташування дискутантів. А це розташування було дуже промовисте, бо за резолюцією

були демократи, проти — республіканці. І мимоволі настався висновок: демократи відбражують тиск зляканих низів, від отих різних „коаліцій” за замороження, бо майже всі у свої виступи вкладали фразу “people cry out for the nuclear freeze”, а республіканці обороňають становище уряду, створеного їхньою партією.

Закид президента

У часі дебат над замороженням масовими засобами інформації в такій чи іншій формі завжди появляється питання, чи слушним є закид президента, що прихильники замороження є людьми, обдуреними Москвою? Запитані, звичайно, закид заперечують, вказуючи на солідних, заслужених американців, які цей рух підтримують. (В редакційній „НІТ-у” писалося: „Провалившись у своєму зусиллі на таврувати заморозників обдуреними Кремлем людьми, Реген підходить тепер до контролю зброяння через Євангеліс”) Та чи сама підтримка руху визначними американцями заперечує закид президента?

Кілька місяців тому було проведено на телевізії інтерв'ю з кількома представниками західно-європейського антинуклеарного руху, і один з них пояснив це американське явище так: ці визначні американці, побачивши рух з перспективою успіху, рішилися до нього пристати і його опанувати. Хоч ми не погоджуємося з інтенцією цього пояснення, мовляв, ці визначні пристали до руху, щоб звести його на манівці, та слушною виглядає для нас сугestія, що вони до руху тільки пристали, а хтось інший його започаткував. Отже, щоб підтвердити чи заперечити закид президента, треба приглянутися до його ініціаторів.

У випадку якогось вбивства, коли злочинець не є знаний, детективи шукають за злочинцем в першу чергу серед тих, хто з даного вбивства може мати якусь користь. Цей підхід необхідно стосувати і тут, бо ініціатори руху напевно

“VISNYK”—“THE HERALD” (ISSN661-660)
Published by the Organization for Defense of Four
Freedom for Ukraine, Inc.
Monthly, except July and August, when bi-monthly.
Second class postage paid at General Post Off.
New York, N. Y.
Board of Editors.
Address: P.O. Box 304, Cooper Station,
New York, N.Y. 10276

свою ідентичність добре приховали. Хто ж, отже, може з замороження скористати?

Частинно тут входить у гру довір'я, хто кому вірить: чи президентові ЗСА і членам його кабінету, які доказують, що СССР ٹопинився вже перед ЗСА у продукції нюkleарної зброї та що ця зброя недавно випродукована і ще довго служитиме, арсенал же ЗСА є вже старий, бо за останнє десятиліття нічого нового не будувалося, — чи його опонентам, які твердять (як і Москва), що тепер між обома суперпотугами існує паритет?

Та поза довір'ям існують елементи, які неупередженій людині зовсім виразно вказують на Москву. Вже саме слово, яке пишається на прапорах руху за замороження — freeze, повинно стати предметом особливої уваги лінгвістичних детективів: хто його придумав? Напевно то не був аматор, але спеціяліст від пропаганди, бо ця метафора, яка спрошує незвичайно складну справу до одного уявлення, знаменно надається до типу акцій цього руху. От пише один із редакторів „НІТ-су”, сам сторонник замороження, Там Вікер, у статті п.н. „Замороження”, яке еволюціонує: „Одною з політичних привабливостей руху за замороження була його очевидна простота; протягом ночі, так виглядало, не буде більше випробовувань, продукції чи розположення додаткової нюkleарної зброї на обох сторонах.” (підкр. наше, ВКГ).

Дальше пояснення Т. Вікера є одночасно і представлінням його розуміння замороження. „В дійсності, — каже він, — перевести замороження в дію навряд чи може бути так просто — особливо замороження, яке завжди було пляноване, всупереч наклепам опонентів, як 'взаємне і яке можна перевірити' (...) Наприклад, що треба б зробити у справі заміни перестарілої зброї чи викидних систем? Які договори про перевірку були б конечні? Чи такі потенційно вітальні справи, як наукове дослідження і розвиток зброї проти підводних човнів, були б виключені?” (11.3.1983).

Добре становище, біда тільки в тому, як на це, зрештою, вказує і сам Т. Вікер, що таких питань ініціатори замороження не ставили і не ставлять. Фактично їхня „простота” ще більше

упрощена від тієї, яку подав Т. Вікер, бо вони замороження „на обох сторонах” не домагаються! От на телевізійній програмі “This week with David Brinkley” виступав як борець за замороження емеритований адмірал Ноел Гейлер (його понентом був від уряду Річард Барт), і йому колумніст Джордж Віл поставив питання: як він почував себе у товаристві тих, які на одній з недавніх конференцій голосували за тим, щоб від СССР замороження не вимагати? Адмірал тільки відповів, що він особисто завжди був за взаємне замороження. Очевидно, він також до руху „долучився”, бо „незіпсоване” становище руху висловлюють учасники згаданої конференції, і воно без жодних „але” є тільки в інтересі Москви. І тому слушним є закид президента. Треба ще тільки додати уточнення, що серед визнавців цього руху є також і такі, що свідомо реалізують задуми Москви.

Позиція „замороження” у кремлівській стратегії

Ведучи війну за опанування світу Москва, як відомо, користується різними засобами. Замороження — це один із таких засобів. Моральний аспект нюkleарної війни, над яким працює католицька ієрархія у ЗСА, треба також сюди зарахувати. В одному і другому випадку мета одна: посіяти роздор, породити сумніви, послабити волю. Пише проф. права Вільям А. Стансмаєр:

„Мілітарна сила є функцією і технічних спроможностей і моральної витривалости чи волі. Коли християнські єпископи приводять своїх мирян до переконання, що вчення Христа засуджує те, що, як їхні інстинкти їм підказують, є законною самообороною, ці єпископи витворюють свого рода пізнавальний дисонанс чи духове напруження серед своїх мирян, яких воля супротивляється несправедливій агресії послаблюється у пропорції до їхнього морального замішання. Ця слабість передноситься кінець-кінцем через звичайні процеси демократичної республіки і на національну політику.” („Полісі Ревю”, літо, 1982, ст. 61)

З мілітарної точки зору розглядає цей засіб начальник НАТО, генерал Бернард В. Раджерс.

Хоч він говорить про ситуацію в Європі, та його аналіза стосується також ЗСА, чи точніше, рух за замороження у ЗСА має вплив на ситуацію в Європі. На його думку зараз мілітарна ситуація не є ще у такому стані, щоб її не можна було направити. Та що б сталося, питає він, якщо б „одного ранку ми проснулися і побачили, що мілітарною ситуацією вже більше не можна управляти, її не можна направити, і ми тут у Західній Європі знайшлися насилувані і шантажовані політично й економічно?” І на це питання він відповідає: „Росіяни осягнули б свою ціль без одного вистрілу.” („Нью-Йорк Таймс”, 20.3.1983).

Оце і є роль, яку Москва призначує у своїй стратегії рухові за замороження.

Український інтерес

До атомової війни Український Визвольний Фронт має альтернативу — політику визволення. Л. Рихтицький недавно писав про неї у чотирьох числах „Шляху Перемоги” (9-12), та всії пропозиції, які він там висунув, вимагають Заходу мілітарно сильного, щоб він не піддавався шантажуванням Москви, бо якщо б Захід прийняв політику визволення, Москва підняла б страшений крик.

Політика визволення вимагає також Заходу сильного морально, з непохитною волею опертися наступові Москви, з вірою у великість та шляхетність своїх вартостей, з переконанням у шкідливості ширених Москвою ідей і в її імперіалістичній природі. Рух за замороження на всі ці аспекти впливає негативно, і тому його необхідно поборювати.

Метушня масових засобів інформації довкругти праці католицьких архієпископів і єпископів над пастирським листом покищо ішла по лінії цілей руху за замороження. У додатку до того, що в часі останньої конференції єпископів декого з них показувано на телевізії, де звичайно виходило так, що опоненти листа виходили слабшими від його пропонентів, масові засоби інформації завжди підкреслювали факт, що велика більшість єпископів є за листом, та що в травні лист напевно буде ухвалений.

У такому тоні подавав відомості про конференцію і щод. „Америка”. От, приклад: „У се-

реду, 15 листопада ц.р. приблизно 300 католицьких єпископів Америки, в тому Владики Української Католицької Церкви та інших східніх віток Вселенської Церкви, розглядали текст пропонованого пастирського листа, що має бути опублікований на другий рік, на засіданнях комісій, намагаючись прийти до згоди в питанні ядерної зброї.” І даліше, стверджуючи про існування серйозних розходжень: „Більшість американських єпископів, проте, настоює на тому, що слід осудити ядерну стратегію уряду ЗСА, який відмовляється виключити можливість першого ядерного удару (...). Менша частина єпископів, яких вважають консерватистами, остерігає, що пропозиція одностороннього скорочення ядерних зброянь (...) це вода на млин Москви (...).” Вкінці там ще подано, що при опитуванні 195 єпископів заявилося за пропонованим змістом листа, а тільки 12 проти нього.

Цікаво, що „Америка”, крім отакого рода повідомлень, не піддала критиці становище пропонентів листа, як це, напр. зробив щод. „Свобода” („Було б найкраще, як би ця конференція (...) скінчилася ствердженням, що справа оборонної політики є справою уряду і Конгресу, та що вірних Католицької Церкви обов’язує становище Папи, який признає право і обов’язок людини і країни боронитися проти агресора.”). Чи „Америка” перейшла на ліберальні позиції?

Та тут не так важливе для нас становище „Америки”, як справа наголошення факту, що через її єпископів українську громаду втягнено безпосередньо у цю баталію, і через своїх єпископів українська громада має нагоду безпосередньо вирішувати питання не тільки загальноамериканської, але і світової ваги. І цей факт наглядно показує, яка велика відповідальність спочиває на цій частині українського народу, яка опинилася на землі країни — лідера вільного світу.

*****

Віддайте Кесареві, що Кесареве, а що Боже —

Богові.

Із вчення Ісуса Христа

ЩЕ ПРО ОБОРОНУ УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРА

Впродовж майже трьох місяців український Брентфорд у Канаді зводив у місцевій англомовній пресі завзяту оборонну баталію проти атаки місцевої лівізни, яка виступила проти вивішування українського прапора на щотлі міського уряду для відмічення акту проголошення Незалежності України в дні 22 січня 1918 р.

Оборонну протестну акцію спочатку вів місцевий Відділ Ліги Визволення України, а потім зі солідною й елегантною обороною українського народу та проти злобного очорнювання нашого історичного минулого виступила пані д-р Людмила Гарбар. За цей оборонний виступ належиться їй громадське признання.

ПІСНЯ ПРО ГЕРОЇВ

(Автор невідомий)

Коли ви вмиралі,
Вам дзвони не грали
І ніхто не плакав
Над вами.
Лиш в чистому полі
Ревіли гармати
І зорі на небі
Вмивались слозами,

Коли хоронили
Вас в темну могилу,
То земля від крові
Чорніла.
Шід хмарою круки
Стадами лігали
І бурею битва
Греміла.

На ваших могилах
Хрести похилились.
Тернові віночки
Звались до долу.
Спіть, орли соколи...
Ми остримо зброю
І ждемо на поклик:
„До бою!”

Ми тут, у Брентфорді, дякуємо зокрема за допоміжне оборонне слово проф. д-рові Е. Ростлицькому в Лондоні, д-рові Малащукові в Торонті й усім тим дописувачам, які не жаліли часу й висловили свій голосний протест проти злобної зневаги нашого народу. Окреме відмічення належиться д-рові І. Скрипухові зо полагоду скомплікованих протестних формальностей.

Виступ комунофілів проти вивішування українського прапора з приводу відмічення проголошення незалежності України належить до кільця того тотального наступу комунізму, який тепер проходить на всіх відтинках масової комунікації на вільному Заході.

З правдивою полегшою треба відмітити факт, що реакція українського середовища була наявна, рішуча та логічна. З того приводу лівизна була заскочена й не чулася на силах вести успішну атаку. Вони найняли собі якусь людину з докторським титулом, який солідно скомпромітувався незнанням елементарних дат історії України.

Мені здається, що чужинецький читач англомовної преси ще ніколи не мав такої солідної лекції з історії України, яка велася впродовж трьох місяців на сторінках „Брентфордського Експозитора”. Українська громада знає сьогодні, що вона не є сама, коли йдеться про таку справу як оборона нашої національної чести й українського прапора.

Мігр Василь Бородач

У 30-ЛІТТЯ СМЕРТИ ТИРАНА

Советська преса промовчала 30-ліття смерті Йосипа Сталіна, так наче того „вождя СССР і всіх трудящих світу” ніколи й на світі не було. Тільки хтось, треба припускати, з родини Сталіна, поклав квітки на могилі ката народів під стіною московського Кремлю.

Востаннє в сов. пресі прізвище Сталіна було згадане в 1980 році.

Сталіна не згадують, а сталінізм далі плекається Росією, особливо у відношенні до України й інших поневолених неросійських народів.

Проф. І. Левадний

КИЇВ У 1928 РОЦІ (55 ЛІТ ТОМУ)

Новий 1928 рік зустріли кияни в умовах міжнародного напруження у зв'язку з довершеним перед кількома місяцями перед тим розривом англійсько-советських стосунків і в обставинах погіршення внутрішнього життя та нищення здобутків Нової Економічної Політики (НЕПУ) — в умовах московсько-советської, ще не цілком зміцнілої, окупації.

Навесні відбувся 6-й пореволюційний контрактовий ярмарок. Ожита велика площа на Подолі, перед білоколомним контрактовним будинком вишикувались довгі ряди рундуків та кіосків з пірниками, печивом і всілякими солодощами. Закрутились каруселі, Свистки, сурми, гумові бальончики — „вмираючі чорти-ки”, і гомін багатоголосної юрби злились в одно.

Приїздив з Москви до Києва відомий поет-новатор Володимир Маяковський і мав свої виступи 8 і 19 березня в залі колишнього Купецького Зібрання, а 26 березня — на заводах і 27 березня для студентів. Супутником його в прогуляках по Києву був М. Лукаш, тоді ще зовсім юний. Як він оповідав, Маяковський „дікалівився творами Тараса Шевченка на російській мові. Він просив мене знайти твори Шевченка, де були б надруковані його вірші в перекладі на російську мову. Ми проходили з ним півдня по всіх книгарнях та кіосках і ніде нічого не знайшли. Купили тільки в букініста „Кобзар” советського видання. З цією книгою робітники „Ленінської Кузні” бачили поета в цеху.”

27 березня Маяковський виступав у клубі Інституту народного господарства. На вечорі, як розповідає Лукаш, „одна студентка спіткала: „Кого з українських поетів ви читали і чи любите ви сучасних українських поетів?” На це поет відповів: „Я люблю Кобзаря українського народу Тараса Шевченка.” У своїх поезіях він включав тексти українською мовою.

Це було останнє перебування Маяковського в Києві перед його передчасною смертю (застрілився, розчарований у комунізмі).

Газети принесли широкі звідомлення про близький успіх нової прем'єри харківського театру „Березіль” — п'єси Миколи Куліша „Народний Малахій”, здійсненої в березні під мистецьким керівництвом Леся Курбаса, з участю Крушельницького (Малахій), Гірняка (Кум), Чистякової (Любуня). Як відзначала преса, новий український самобутній необарокковий стиль вистави з українськими національними традиціями і використанням усіх кращих винаходів попередніх експресіоністичних і конструктивістичних постав забезпечив цей триомф „Народного Малахія” у Харкові.

1 квітня закінчився в Києві цікавий і різноманітний сезон в Оперовому Театрі, що тривав цього року лише 5½ місяців. Останньою виставою була опера „Демон” Рубінштейна”, все ще на російській мові.

Українські науковці в Києві невтомно працювали. Михайло Грушевський, немов відчуваючи, що надходить кінець його порівняно вільної наукової діяльності, безупинно писав історичні твори великого калібра.

Сергій Єфремов вивершив свої класичні праці: академічне видання „Щоденника” і „Листування” Шевченка зі статтями та коментарями і монографію „Панас Мирний”, якій судилося бути останньою. Його лист до Галичини, в якому він нарікає, що українські письменники над Дніпром позбавлені можливості вільно висловити свої думки, став відомий, і київські газети залила повінь інспірованих протестів від різних організацій та осіб проти справедливих тверджень Єфремова.

Преса містила відомості про перебіг Шахтинського судового процесу фахівців-інженерів, обвинувачених у шкідництві, псуванні машин і штучному зменшенні виробу продукції з метою зриву промислово-фінансових плянів підприємств. Процес спричинився до запровадження скрізь суворої дисципліні праці.

На відбутиому слідом за тим 8 з'їзді Комуністичної Спілки Молоді Сталін, який тоді ще не

досяг найвищої влади, закликав до посилення клясової чуйності і встановлення нагляду всіх, зокрема молоді, за всіма, також і за членами власних родин(!).

Наслідки цього відчув і Київ. Скрізь по фабриках, заводах, в установах посилився таємний нагляд єдного за одним, зросли доноси і взаємні обвинувачення. Шукали скрізь прихованіх шкідників і іменували ними винних і невинних.

Увагу киян привернули газетні повідомлення, що відділ мистецтв Народного комісаріату освіти з метою стимуляції творчості українських композиторів у ділянці опери і збагачення українського оперового репертуару замовив створити три опери на українські теми. Дія однієї з них мала відбуватись за княжих часів, другої — за козацьких і третя мала зображувати кріпаччину та боротьбу народу проти неї. Новостворені опери мали бути виставлені в усіх трьох тодішніх оперових театрах України: в Києві, Харкові і Одесі. Над опорою з княжих часів почав працювати професор Київської консерваторії Борис Лятошинський, використовуючи повість „Захар Беркут” Івана Франка. Темою другої опери композитор Борис Яновський обрав перебування гетьмана Самійла Кішки і запорожців у турецькому полоні. Третю оперу взявся створити Валентин Костенко, виводячи в ній образ легендарного борця проти кріпаччини Устима Кармелюка.

Київське громадянство виявляло живе зацікавлення до праці над створенням нових опер.

7 липня померла невтомна працівниця Академії Наук, діяльна помічниця Бориса Грінченка в його культурно-освітній діяльності, письменниця Марія Загірня, дружина Грінченка. Поховали її біля могили чоловіка на Байковому кладовищі.

Наступного дня, 8 липня помер видатний київський лікар-громадянин, академік, який створив школу українських терапевтів Феофіл Яновський. Крім своїх видатних заслуг у медицині, він був славний і як великий добродій та чоловіколюбець, що ніколи не відмовлявся подати лікарську допомогу кожному і, не зважаючи на похилий вік, виїздив на будьчий виклик вдень і вночі, а коли бачив, що пацієнт був бідний, то клав йому під подушку свої гропі, щоб

хворий мав змогу купити приписані ліки. За це Яновський користувався загальною любов'ю і авторитетом. Похорон покійного вилився у велику маніфестацію вияву вдячності і пошани до нього. За труною йшли тисячі людей, свою масовою участю віддаючи йому останню пошану. Величавість похорону відзначали навіть газети в Москві.

Влітку в найбільшому кіно-театрі Києва, що його ще до революції побудував фільмовий підприємець Шанцер, сталася пожежа, у висліді якої театр був довго нечинний.

Протягом літа вперше за багато років у Києві стало не вистачати хліба в пекарнях. Часами бував лише житній хліб. Це були перші грізні ознаки майбутнього голоду.

У зв'язку з напруженням в Європі і військовими погрозами Англії, на початку осені коло Києва відбулися небувалі за своїми розмірами військові маневри, з участю великої кількості військ різноманітної зброї. На маневри приїхали маршали Ворошилов та Будьонний і інші представники вишого військового командування.

По закінченні маневрів війська, що брали в них участь, на чолі з Ворошиловим ввійшли до Києва, де їм було підготовлено парадну зустріч. Десять у натовпі ховався голова СУМУ-у Микола Павлушкив, мріючи про атентат на Ворошилова, як потім сам зізнавався на суді, але Ворошилов проїздив далеко від нього і не було можливості щось зробити.

Преса подала вістку про смерть у Брюсселі Петра Врангеля, останнього провідника російської монархічної армії, що після поразки Деникіна робила спробу почати новий наступ з Криму, але без успіху. Врангель був великим противником української самостійності.

Новий театральний сезон у Київській Опері почався 30 вересня оперою „Принцеса Турандот” Пуччині, в перекладі на українську мову. Найбільший успіх протягом сезону мав балет „Червоний мак” Гліера, вперше виставлений з Олександрою Гавриловою в головній ролі і потім багато разів повторюваний, так що його постави складали третину всіх вистав сезону.

У драматичному театрі ім. Франка — великий успіх мала п'єса „Над” Володимира Винichenка з Теодосією Барвінською в ролі Надії

і Олексою Ватулею в ролі Ілька. Протягом сезону п'єса пройшла 101 раз.

Влаштована восени облава на безпритульних призвела майже до остаточної ліквідації безпритульності, і це визволило киян від нескінченних крадіжок, грабунків, нападів на крамниці, що чинили безпритульні.

Сенсацію на книжковому ринку викликала поява роману „Місто” Валеріяна Підмотильного, що його видруковано накладом видавництва „Книгоспілка”. Оригінальність змісту, надзвичайні пригоди головного героя, студента-юнака з села, що завойовує місто, та його подруг, заклик до української сільської молоді завоювати до кінця місто і сповнити його українським духом та стилем життя, — все це було таке нове, збуджуюче, цікаве, що цілий наклад книги одразу був розпроданий. Зміст роману про Київ став такий популярний, що його почали питати на іспитах у середніх і вищих школах.

Були новини і в організаційному житті письменників. Як і можна було передбачати за окупації, письменницька організація, що звалася „Вільна Академія Пролетарської Літератури”, в наслідок критики її літературних противників і урядових чинників самоліквідувалась. Останнє — шосте число журналу, що містило продовження „Вальдшнепів” Хвильового, було конфісковано в друкарні і вже не дійшло до читачів.

Але боротьба на літературному фронті не скінчилась. Від грудня почав виходити літературно-мистецький альманах „Літературний Ярмарок” за редакцією М. Хвильового. Декларований як позагруповий, він лишився органом письменників ліквідований перед тим Вільної Академії Пролетарської Літератури і в новому зійшлися знов Микола Хвильовий, Микола Куліш, Володимир Гжицький, Іван Сенченко, Володимир Сосюра, Василь Мисик, Майк Йогансен, Володимир Юринець, Остап Вишня. Вони збирались дати ще бій режимові.

Під враженням усіх тих подій непомітно скінчився 1928-й рік у Києві. Різдво, а там і Великдень святкували в багатьох родинах — приватно.

ДО 50-ЛІТТЯ ГОЛОДОМОРУ

ЛЮДОЇДСТВО НА ПОЛТАВЩИНІ 1933 РОКУ

Написавши статтю „Загибель села Березова Лука на Полтавщині” на підставі оповідань і записів автора, який не дозволив називати його ім'єні й прізвища, я звернув увагу й підкреслив у його списку загиблих з голоду кілька прикладів канібалізму. Це викликало у мене спогад про ще один приклад людоїдства на Полтавщині. Про цього оповідав мені мій рідний брат Павло Кущинський.

При відступі з українським військом з рідної Полтавщини перед навалою московської червоної армії залишились в Кременчузі на Божу волю мої б.л.п. Родичі і брат, що тоді був ще малим хлопцем. Тільки за Другої світової війни Вісник ОЧСУ 5/83

5

довідався я про його долю. Але це не є темою замітки... Німці, зайнявши Наддніпрянщину, вивезли Павла як „остарбайтера” до Ганноверу. Мені пощастило мати з ним зустріч на протязі цілого тижня. Тоді-то брат Павло Кущинський розповів мені, що за голодних 1932-33 років він був учителем в селі Солониці кременчуцького повіту. Хоч то були неможливо тяжкі часи, але советська цивільна влада вимагала нормального відвідування учнями школиного навчання. Одного разу представник урядової школи інспекції явився до школи і, зауваживши малу кількість дітей, обвинувавши за те мого брата та примусив для прикладу, як то треба поступати, піти з ним відвідати хату, звідки вже довший час не приходила у школу дівчина.

У тій хаті вони знайшли матір тієї дівчини, що сама ледве рухалась, бо була до краю винажена. На запитання, де дівчина та чому вона не ходить до школи, бідна, майже навіженна, мати довго не знаходила відповіді... На кінець настирливого допитування вона витягла з печі макітру, в якій були зварені рештки дитячих кісток з рук і ніг...

Брат мій Павло описав цей факт і сбетавши досить докладно, і ту його статтю було поміщене в часописі „Українська Дійсність”, що ви-

СТЕПАН ХРІН-СТЕБЕЛЬСЬКИЙ – ГЕРОЙ УПА

(Матеріали до біографії)

Син сільського учителя, він народився в селі Голинь Калуського повіту в Західній Україні 19 жовтня в 1914 році. Батько — Ілля був мобілізований в австрійську армію і по двох роках фронтової служби був звільнений із-за потреби учительських сил. Мати — Елеонора залишася у відсутності чоловіка з шести дітьми у тому часі, трьома синами і трьома доньками.

У 1921 році, після дворічного заслання батько (був за ЗУНР посадником Калуша) повернувся в село Голинь, до дружини Елеонори й родини, і, не маючи свого професійного зайняття, як пасічник-аматор і столяр, виготовляв вулики для бджіл. Сини йому помогали і, почасти, восьмилітній Степан. Діти знали причину переслідування батька польською владою і це формувало їхню свідомість. Кожна поява польського мундиру, чи то вояка, чи поліцая, викликала огиду і бажання пістти. Це бажання виливалася у постійних бійках між українськими хлопцями зі села із синами урядників місцевої поліційної станиці, пошти та учителів школи, обсаджених польським чужим напливовим елементом. Діти поверталися часто закривавлені, із синяками, але щасливі, що „ліхам” попадлося не менше.

Брешті-решт батька реабілітували і дали працею учителя у селі Болохів того ж повіту. Степан почав нормальнє навчання, доробляючи занедбане. Старші брати і сестри почали студії у Львові і Станиславові. Почалися акції УВО. Степан бачив польських поліцій, які перекидали всі речі в хаті, шукаючи чогось.

ходив у 1940-их роках в Празі, ЧСР, співредактором якого я мав честь бути. На жаль, мої розшуки за дотичним числом часопису вже після закінчення війни і переїзду з Європи до Америки не увінчались успіхом. А брата Павла при захопленні москвинами Ганновера під кінець війни большевики розстріляли.

Антін Купчинський

Потім він довідався, що проклямації УВО при- віз найстарший брат із Львова із молодшим розліплювали біля церкви і по всьому селі. Доказів не було жодних. Клей із муки, що ним ліплено відозви, легко можна було відмити. Степан деяло зачував про те, як студенти, що приїздили з Долинського повіту до Болохова і крилися від ока поліцій, розказували про палені, польських поміщиків, скирти збіжжя, розривання мостів на річках, залізничних шляхів. Це були гарні вістки. Степан мовчав, але вони були записані у його пам'яті і серці. Він дуже хотів скоро вирости, щоб теж бути таким великим, як ті студенти: Мухайр, Селешко, Карайм і Костів з одним оком, що йому вибили в тюрмі поляки.

Але не довго батько і родина жили в Болохові. Польській владі не подобалася діяльність синів учителя і його перекинули в село Татари Самбірського повіту. Там Степан продовжував своє навчання таки під рукою батька. Старші вчилися у Львові і Самборі. Степан напевно брав участь посередньо в акції, що її називали „шкільно”, веденою вже ОУН та її тоді референтом пропаганди Степаном Бандерою. В усіх клясах школи були зірвані портрети президента Мосціцького і маршала польського війська Пілсудського, подерти на шматочки. Школярі з паперовими синьо-жовтими пралорчицями вийшли парами у поле під каплицю і молилися за долю України. Багато дітей поліція переслужувала, але вони одностайно повторяли, що їх до цього ніхто не намовляв із людей, лише Мати Божа сказала, що люди на портретах, які висять на стінах школи, хочуть замінити школу з української на польську. А чому таке робити, коли ми не поляки, а українці? Лиш один хлопець і старший брат Степана, Роман, студент у Львові, були арештовані і сиділи в тюрмі шівроку. Суду не було. Дитина не виказала нікого, крім Матері Божої, і їх обох звільнено.

Коли батько перейшов на емеритуру і поселився у Самборі, Степан почав студії в Учи-

тельській семінарії з польською викладовою мовою, бо, крім дівочої семінарії Рідної Школи, всі середні школи були польські. Проте українська молодь жила більше нелегальними формами праці. В Самборі існував нелегальний Пласт, після його розв'язання внаслідок акції ОУН на пошту в Бібрці. Степан був його членом, як і його старші брати і наймолодша сестра.

З 1930 року почала організаційну мережу ОУН, а серед середньопольськійників Юнацтво ОУН. Найкращі одиниці з Пласти включилися в Юнацтво ОУН і в Пластових клітинах залишилися лише одиниці, що з різних причин їм участь в ОУН була недоступною.

Степан включився в ряди ОУН юнацтва, відбуваючи організаційний вишкіл на спеціальніх мандрівних таборах, що часто пов'язувалися зі щорічними святкуваннями битви УСС-ів на Маківці в Карпатах. Впродовж студій у самбірській Учительській семінарії користав із військового вишколу, який організувала армія для польських шкіл (Пшибислівське військо). Крім того, старші брати, які відбули військову службу у старшинських школах польської армії, передали йому всю вишкільну літературу, а зокрема щодо військової тактики і теренознавства, що були улюбленими предметами Степана.

Степан був нервової вдачі. Вразливий і чуттєвий, а при тому замкнений у собі і дуже добре конспірований. Керувався часто інстинктом і вичуттям, яке було йому вродженим та помогало оминути небезпеки, що їх розумом не заважди можна передбачити.

Як більшість українців, запідозрених окупантами в владою, не міг працювати за фахом. Після закінчення студій праці учителя дістати не міг. Обрав працю, якою міг крикривати ор-

ганізаційну роботу в ОУН. Спочатку в клітинах „Сокола”, згодом „Лугів”, а остаточно в представництві українських львівських видавництв. Ровером об'їздив повіти Бойківщини, Посяння і Лемківщини. Не минав і тих українських сіл, де говорили польською мовою, але мали товариство „Просвіту” і були добрими його відборцями української книжки.

За кілька років такої праці Степан Стебельський знов кожне село, кожну дорогу, кожну стежину та безліч людей тієї країни, що її називали згодом Закерзонням і якій він віддав свою найважливішу частину життя, коли включився в лави УПА.

Напередодні Другої світової війни, перебуваючи у Самборі, був заарештований і засланий у Березу Картузьку, концентраційний табір, куди поляки вивозили тих, які для їх безпеки видалися ненадійними. Це сталося тоді, коли брат вже півроку до того був ізольований із тих самих причин у самбірській тюрмі.

Після розподілу Польщі на німецьку і московську зони Степан опинився під совєтсько-московською окупацією. Не хотів залишатися у Самбірщині, в якій ціла родина мала опінію активних націоналістів. Подався в терени, які знов із минулого, на захід, у Посяння. Разом із братом Володимиром, наймолодшим у роді, який теж був за фахом учителем, прийняли працю учителів у школі села Кузьмина. Завдяки вродженим прикметам конспірації та педагогічному хистові, йому вдалося оминути московський терор, пережити небезпечний час аж до німецько-московського зудару.

В 1941-му році, після зміни окупантів, за німецької влади Степан зайняв пост війта у збирній громаді з осідком у Вірчі. В околиці живуть там і поляки, тому праця війта, зокрема при розподілі контингентів, могла бути пригожою для поляків — позбутися українця. Польські сексоти, давні поліцай-агенти, часто з візитівками фольксдойчерів, донесли на Степана, що він співдіє з „людьми Бандери”, помагаючи їм.

Степан вже був одружений з місцевою дівчиною, Марією Піх, з якою мав донечку Лілю, коли гестапо арештувало його і відправило в тюрму у Добромулі. Була загроза, що Степана

**ВІДЗНАЧАЮЧИ 40-ЛІТТЯ СТВОРЕННЯ
АБН, ПЕРЕДАЙМО І НАШУ ЛЕПТУ НА
ДІЯЛЬНІСТЬ АНТИБОЛЬШЕВИЦЬКОГО
БЛЬОКУ НАРОДІВ В ІМ'Я
ПРИШВІДЧЕННЯ ВІЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ
ТА ІНШИХ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ!**

THE CHINESE BANKS AND INSURERS

Hajia Myupenko

Bia joro racy, xoa kihoda yatach y tipomakat,
cpko-hojinayanhx i kyajaryphyhnx imphedax he no-
menhuybarazca — hoza oprahisazija kihon ypa-
mekye kokhoto poky i camocetihni imphedan, tatal ak-
Uleh Materepi, Leh Tojarken, Hopjaachkini Cba-
tinin Bekip, Bunnubaaii Bekephnui ra ihm.

Литературн төслийн амьтны гэргүйнчлэн 1-го түүхийн 1976-р. Заралжин 360pp ижилхэн 1-го түүхийн
Библиографийн төслийн амьтны гэргүйнчлэн 1-го түүхийн
жомын багасгахад төслийн амьтны гэргүйнчлэн 1-го түүхийн
жомын багасгахад төслийн амьтны гэргүйнчлэн 1-го түүхийн

В той же самой книге в разделе «Логика и методология науки» А.Н. Соловьев пишет: «...все это неизбежно ведет к тому, что в конечном итоге мы будем вынуждены признать, что в основе логики лежат не какие-то специфические логические категории, а категория, определяющая все бытие, — категория единства и единства».

B 1960-nx i 70-nx pokaz gwarra ykpazitcpxns
pokaz 3 mbiyinx celiutis Amepirkn ta 3 Kharajin
monahin hepechmoraatnca ha repen imberhohi fjo-
pung. Fazom is tnm nohaio tyt pobanbaratnca
tpoma, jcpdro-moritnne skntta.

БАЛЛАДЫ О КОРОЛЕ ВОЛКАХ А. ЛОУРДА

“БІЗБОВЕНА ГАУНД ОКПОУНОВЕТКА
І ОСБАХВЕТКА РОВІДО ІІ ГАНКРАМІК
ЧНІБІ. НЕФЕЗ ІХ СМЕРТІ — БЕІІЕ МІЛЯХ
ЦУМОН ДЕРНОПА”

•H•H

Избранные произведения А.С. Пушкина

Сборник стихотворений

Составленный и вступительная статья
А.С. Пушкина

Издательство «Молодая гвардия»
Москва, 1985

goal is to encourage a more active participation in the democratic process among young people.

БІЛЬШЕ УВАГИ ВИХОВАННЮ МОЛОДІ

Роман Рахманний

**СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ (СУМ)
НА ШЛЯХУ ДО ДВОТИСЯЧНОГО РОКУ**

Спілка Української Молоді (СУМ) у Канаді відзначила в березні 1983 року своє 35-річчя триденним краївим з'їздом. Вечорі 12-го березня на вроčистій зустрічі ред. Роман Рахманний виголосив наступне слово — оцінку ролі СУМ не лише в Канаді, а у всьому українському суспільстві, в минулому й сучасному, та напролін шлях розвитку СУМ в останньому двадцятиріччі біжучого століття. Доводимо його думки до уваги читачів, як батьків, так і старшого віку сумівців.

Редакція „Вісника”

I.

Спілка Української Молоді в Канаді (а далі — в ЗСА та інших державах Заходу) — тепер найрозчиненіша молодечча українська організація, з найбільшою кількістю активної молоді з українським самостійницьким світоглядом. Ніяк не применшуючи значення і ролі інших молодечих організацій, підкresлюю: якраз СУМ найвиразніше та найбільш безкомпромісно — вже з перших днів свого існування — з'ясував своє конструктивне ставлення до України, до її державницької справи та до збройно-політичної боротьби за цю справу.

Це заслуга передусім засновників СУМ в Європі 1946 року — політичних емігрантів з усіх земель України. Один з них, пок. проф. Іван Бовчук (кол. політв'язень советоросійських концтаборів) пояснив тоді свій погляд на потребу створення такої молодечої організації в дуже непригожих умовах еміграції. Він сказав:

„Мені так виглядає, що ми, організуючи СУМ поза межами України в Західній Європі, з невидних ниточок в'яжемо велетенську рибальську сіть і пробуємо закинути її далеко в море майбутності української еміграції... щоб тією сіттю вловити стільки нового українського нарибку, скільки лише буде можливо... І то нарибку, якого ще немає, а який буде в на-

ших сім'ях-родинах вже через десять років від сьогодні... Чуже суспільно-державне море завжди проковтуло сотні тисяч українських молодих людей і тільки дехто з них затримувався при українському рідному березі чи кораблі... тепер ми пробуємо запобігти цьому”.

Тоді, на початку 1946 року, не легко було побачити світло у далині. Українська стотисячна хвиля емігрантів живопіла в окупаційних зонах Німеччини й Австрії, де зокрема політичним емігрантам загрожувала насильна депортaciя у сталінський архіпелаг ГУЛАГ:

„Якщо Микола Павлушкив у роки советоросійського гоніння українців на рідній землі мав відвагу творити молодечу організацію на принципах Актів 22 січня 1918/19 років... Оскільки він за справу самостійницької української молоді зазнав ув'язнення, тортур і смерті, то ми тим більше — в умовах не такого страшного переслідування — повинні мати відвагу і витримку організовувати українських нашадків у самостійницькій організації та виховувати їх на українських патріотів незалежно від їхнього державного громадянства!”

II.

Варто нагадати, що СУМ і Спілка Визволення України (СВУ) наприкінці 1920-их років в Україні були на ділі дві єдині політичні ватри самостійної України. Про зберігання української культури перед дедалі зростаючою русифікацією (в одязі псевдоінтернаціоналізму) тоді клопоталося ще багато українців та українок: учених, письменників, педагогів, музик, людей всіляких професій, а навіть адмі-

ЖЕРТВУЙМО ЩЕДРО НА ФОНД ОБОРОНИ

УКРАЇНИ, ЯКА НЕ ВИМАГАЄ ВІД НАС

ЖЕРТВИ КРОВИ.

Цвета и тональность изображения определяются цветом краски, а также ее тоном и насыщением. Цвет краски определяется ее химической природой, а ее тон и насыщенность зависят от количества краски, ее концентрации и способа нанесения.

III.

Важнейшим фактором, определяющим цвет краски, является ее химическая природа. Краски могут быть органическими (растительного, минерального или животного происхождения) и неорганическими (минеральными). Органические краски получают из растительных, животных и минеральных веществ, а неорганические — из минералов и металлов. Цвет краски зависит от ее химической природы, концентрации и способа нанесения. Концентрация краски определяет ее яркость и насыщенность, способность к поглощению света и отражению света. Способ нанесения краски также влияет на ее цвет и яркость.

Способ нанесения краски определяет ее яркость и насыщенность. Краска может быть нанесена в виде пигментов, красителей или красок. Пигменты — это нерастворимые в воде вещества, которые не изменяют цвета краски. Красители — это растворимые в воде вещества, которые изменяют цвет краски. Краски — это смесь пигментов и красителей, которая имеет определенный цвет и яркость. Цвет краски зависит от ее химической природы, концентрации и способа нанесения.

Краска может быть органической (растительной, животной или минеральной) и неорганической (минеральной). Органическая краска получается из растительных, животных и минеральных веществ, а неорганическая — из минералов и металлов. Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения. Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения. Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

Цвет краски определяется ее химической природой, концентрацией и способом нанесения.

приписувано терористську діяльність, посідання зброї та утримування зв'язків із закордонними центрами. Чому?

Бо советоросійському окупантові тоді треба було виправдати перед народом жорстокі при суди на борців за право на політичне самовизначення. Оскільки — як пише Наталя Павлушкива, сестра Миколи — світогляд членів СВУ і СУМ та їхні політичні ідеї відповідали аспіраціям більшості тогочасного українського суспільства, то Москва запобіжним ударом плянувала в корені знищити українське самостійництво — масовими арештами і репресіями. Тому тоді речники московської влади визнавали, що СВУ і СУМ на ділі існували, а щоб зоільшити їхню „пропину”, цю діяльність доповнили обвинуваченнями в терористських діях, що їх ані СВУ, ані СУМ не проводили. Всежтаки в існуванні СВУ і СУМУ ніхто не сумнівався, ані в Сов. Союзі, ані у вільльному світі.

Тепер, коли Україну вже сильно прикручено до імперіяльного воза Москви, коли український народ знекровився внаслідок штучного голоду 1933 року та внаслідок мільйонових втрат під час Другої світової війни, московські дезінформатори пробують „доказати”, начебто ані СВУ, ані СУМ на ділі не було, що це, мовляв, „вигадка” сталінських опричників. Що внаслідок тієї „вигадки” багато невинних українців зазнали репресій, то все це, мовляв, жертви сталінської самоволі, а не якийсь доказ українського опору Москви, — кажуть советоросійські та советоукраїнські дезінформатори. Ім залежить на тому, щоб доказати, начебто українське населення завжди було мирне, покірне і беззастережно схвалювало т.зв. радянську систему і владу.

Адже якщо такі організації, як СВУ і СУМ існували і діяли в Україні наприкінці 1920-их років, тоді російське володіння в Україні далі залишалосься тільки окупацією внаслідок збройної агресії. Тепер агресія вважається злочином проти людства, тому Москва всіляко силкується скинути з себе тавро агресора і представляє Україну, як добровільного молодшого партнера Росії. А тому сьогодні незручно далі визнавати СВУ і СУМ за справжні оз-

наки українського національного опору — іх треба знищити, проголосивши їх неіснуючими. Точнісінько так, російський царат проголошував офіційно, що ні українського народу, ні української мови нема, бо... її не може бути в російській імперії.

Нагадаю, що подібний підступний трюк застосовували советоросійські пропагандисти супротив української державності вже у тридцятих роках. Тоді, коли Україна була вже розторощена голодом, розстрілами і засланнями, режимний письменник Алексей Толстой в одній із своїх повістей оформив кремлівську тезу. Він писав, що у 1919 році ніякої української держави не було... ніяких петлюрівців чи інших збройно-політичних формаций не було, бо все це „лише туман над Україною”, який розвіяли багнети російських солдатів.

Отже, зруйнувавши українську демократичну державу, вигубивши мільйони українців, Москва вважала доцільним ліквідувати і саму ідею української самостійної держави, щоб вона не залишилася в пам'яті тих, які пережили лихоліття. І сьогодні, чуємо твердження цих дезінформаторів, що мовляв УНРеспубліка була тільки фантомом, вигадкою, туманом, а всі емігрантські відзначування роковин 22 Січня — це, мовляв, відзначування фантому...

IV.

На щастя, не тільки у вільному світі, але й також в Україні є молоді люди, які добре розуміють ці підступні викрутаси московської пропаганди. З усіх вільнодумних поетів сучасної України найглибше зрозумів цю підступну гру і трагедію українців репресований поет Микола Холодний. Вклавши свої слова у своєрідний монолог Івана Франка, Микола Холод-

ЧЕТВЕРТОГО ЧЕРВНЯ 1983 РБ — ВСІ НА
ВСЕУКРАЇНСЬКУ МАНІФЕСТАЦІЮ В НЮ-
ЙОРКУ, ПРИСВЯЧЕНУ ПАМ'ЯТІ МІЛІО-
НАМ БЕЗВИННИХ УКРАЇНСЬКИХ ЖЕРТВ,
ЯКІ ЗАГИНУЛИ В УКРАЇНІ У ВИСЛІДІ ЗА-
ПЛЯНОВАНОГО РОСІЄЮ ГОЛОДОМОРУ В

1933 РОЦІ!

ний накреслив дійсність українського народу, що на Сибірі садить дереа, видобуває мінерали на Далекій Півночі, а тим часом в Україні ворог висушує-випалює навіть траву української політичної думки:

**В багно звірми притоптана калина..
РОСПІСЬКА мова в душу нам плює.
Та ще не вмерла мертвa Україна!
Народ в народі ЗНОВУ постає!**

**Народу шлях показують суди
(Недарма ж ЗВУТЬСЯ ті суди—народні!)
І садить він по Півночах сади,
І добува метали благородні.**

**І вчать його майори філософії,
І підривають йому береги.
А навкруги усе вже пересохло.
Але не все ще всохло навкруги!**

**Нас і виховують, нас і приховують.
Не вислуховують — так підслуховують.
Серед зими, народе, й серед літа
Стойти в снігах надій твоїх Говерла.**

**Але ти вже розлився на північніта,
І рабська твоя падає орбіта.
І ще не вмерла!**

Ось поетична картина становища української нації, картина, достойна Франкового слова, в усті якого Микола Холодний уклав свої слова. Це він про нас і за всіх нас сказав!.. Бо також ми, українські політичні емігранти й утікачі та наші нащадки, розлилися буквально на північніта! Ми вирвалися з рабської орбіти, на яку нашу націю запустила чужоземна окупантська ракета понад 60 років тому. І сини й дочки нашого народу в Україні також помалу визволяються з тієї рабської орбіти і починають думати політично, а не тільки покультурницьки. Вони нав'язують свої думки до традицій СВУ і СУМ, а через них — також до української державності 1917-21 років.

Існування і діяльність СУМ у вільному світі причиняється до того психологічного процесу визволення і зірвання рабської орбіти.

V

Так, але за цих 35 років праці СУМ у Канаді й ін. країнах Заходу, його членам довелося пережити багато прикорстей і від чужих, і від своїх саме за нашу вірність цій ідеї! — зідхнете ви, старші сумівці і сумівки, члени й делегати.

Так, це правда!.. Тридцять п'ять років тому засновників і перших членів СУМ у Канаді дехто пробував і „виховувати” і „приховувати”... Інші „не вислуховували” сумівців, але „підслуховували” їх... Декотрі старші організацій неприхильно ставилися до СУМ-у, мовляв, на віщо ще однієї організації?.. Бували випадки, що в деяких містах такі організації позбавляли той чи інший осередок СУМу приміщення у світському чи прицерковному будинку... А тоді СУМ не мав своїх домівок!... Не бракувало і шептаної пропаганди, мовляв, СУМ — це „неканадська” організація, бо вона ідено пов’язана з європейським українським рухом... Були також службовці деяких канадських урядових установ, які серйозно трактували на клепи на СУМ і неприхильно ставилися до цієї молодечої організації.

Так, все це правда! „Було добра того чимало... й минулося”, як це про інші українські суперечки й свари писав Т. Шевченко... І в Канаді багато дечого минулося та змінилося, навіть у канадській внутрішній політиці. Спершу уряд відкинув слово „асиміляція” і замінив його словом „інтеграція” — ‘себто включення імігрантів, як окремих цінних юдиниць у канадську суспільно-економічну систему і правління. Отісля розвинено концепцію „мультикультуралізму”, в якій кожна живуча й активна мовнокультурна група має право зберігати свої традиційні цінності, а не визбувається їх в ім’я самої назви „канадці”.

Такі молодечі організації, як СУМ, Пласт, ОДУМ, СУМК, МУН і УКЮ — вже самим своїм існуванням у Канаді — зміцнили голос канадсько-української громадськості у відношенні до загально-канадського суспільства і канадських урядів — федерального і провінційних. Завдяки принциповим позиціям і активності СУМу українська група в Канаді ви-

сунулася на чоло інших меншостей, які шанують нашу молодь за її лояльність супроти конституції цієї держави і її вірність справі українського народу.

Вісник ОЧСУ 5/83

16

Та й у загально-українському середовищі позиція СУМ зміцнилася. Щоправда, сьогодні також не бракує „майорів” чи навіть „генералів”, які пробують учити нас „веселоузної філософії” — себто мудrosti себезаперечення, то всежтаки СУМ нині є загальновизнана організація. Нею гордяться всі українці; її послугами користуються світські й церковні установи. Сумівці та сумівки є в перших лавах демонстрацій на оборону українських політ'язнів... у походах з нагоди всіляких національних роковин. Сумівські вокальні, інструментальні й танцювальні ансамблі збагачують програми українських політичних і релігійних зібрань і навіть загально-канадських заходів. Будинки, домівки й табори СУМ належать до найкращих у всьому українському світі.

При тому, що найважливіше: СУМ не перетворився в ужиткову, себезадовільну організацію для розваги; Спілка Української Молоді зберегла своє духовно-політичне обличчя, як виховник оборонців права України на свою суверенну демократичну державність! Тому навіть згадка про початкові труднощі СУМу в Канаді повинна підбадьорити вас, старші й молодші сумівці та сумівки; повинна заохотити вас усіх до нових зусиль у поході до тієї самої Мети.

VI

Адже прямусмо до двотисячного року. Все наше суспільство помалу переформовується. В чинності уже вступає, або повинно вступати, молодше покоління. Які ж засновки покладемо в його діяльність на наступних уже нецілих двадцять років?

Моя думка така:

1. Сумівська молодь повинна зберегти цілість і розвинути форми своєї організаційної структури в Канаді та в інших державах Західу. Гасло „Насамперед самостійницька організація!” сьогодні важливіше, як будьколи досі.

Без організованих форм кадри молоді розплинутуться у чужому морю. Не забудьмо, що: організаційна слабкість була однією із двох головних причин занепаду Української Народної Республіки 1917-1921!

2. Головна мета виховної роботи СУМ — незмінна, а саме: — Допомогти своїм членам вирости на повноцінних громадян держави свого перебування, але з невід'ємним почуттям обов'язку супроти українського народу в Україні.

Треба вирощувати канадців українського роду з подвійним громадянством. Канада й Америка визнають подвійне громадянство юридичного характеру. Багато канадців та американців єврейського роду присвятили себе справі оборони інтересів і цілості Ізраїля, живуть і діють, як громадяни двох країн... В українському випадку — це ще простіше, бо йдеться тільки про вірність концепції Самостійної Соборної Української Держави на грунті законних актів: 22-го січня 1918-19 років, Акту про створення Карпатської України 1939 року та Акту від 30 червня 1941 року — себто головних виявів волі українського народу, волі, зміцненої десятирічною боротьбою УПА.

3. Спілка Української Молоді з перших днів свого існування визнавала цей принцип і причинила до зміцнення того самостійницького вілчуття у широких колах української громадськості на цьому континенті. Нагадаю, що 1967 року (отже, майже десять років після створення СУМ у Канаді) речник української православної громадськості ред. Іван Сирник — на Першому Світовому Конгресі Вільних Українців у Нью-Йорку — склав спеціяльне „вірую” для нащадків українських поселенців. Ось головні слова того „вірую”:

„...Я — українець і своєї української духовності за ніяку ціну не зречуся... Як громадянинів українського роду, доля моїх предків лежить мені близько на серці... я робитиму все, що в моїх силах, з позиції моєго державного громадянства, щоб допомогти українському народові визволитися і відновити свою суверенну соборну державу!”

У цих словах уродженця Канади і великого

українського патріота і діяча Української Православної Церкви дзвенить принцип, що його визнавала і на практиці здійснювала Спілка Української Молоді за всі 35 років свого існування на цьому континенті.

4. Тому, на мою думку, першочерговим завданням виховної програми СУМ буде: рішуче поборювати серед своїх членів (і всього наполо-го суспільства) почуття неповноцінності... почуття, яке багато декому велить нехтувати своїм українським духовно-природним громадянством... Вірність конституції даної держави (Канади чи ЗСА) не заперечує української культурно-політичної спадщини... А наша вірність концепції суверенної української держави ніяк не применшує нашого юридичного громадянства. Навпаки — поглиблює його зміст і збагачує його ідеями широго народоладдя під гаслом: Воля народам — воля Україні!

БЕЗСОРОМНЕ САМОПОНИЖУВАННЯ

За всесоюзним наказом, у всіх „республіках” мають в СССР відзначати 100-ліття від дня народження комуністичного борозненя Дем'яна Бедного, справжнє прізвище Прідворов. До так зв. ловлейної комісії в Укр. ССР увійшли: Олесь Гончар, Платон Воронько, С. Гордес, Іван Драч, А. Таган, Віталій Коротич і подібні.

Московський примітив Д. Бедний особливо гостро в 1920-х роках виступав у своїх байках проти віри в Бога, проти релігії. В одній із „поем” він наважився словесно заatakувати Ісуса Христа. На те відповів йому російський поет-лірик Ніколай Сеснін (повісився в 1926 р.), називаючи Бедного-Прідворова свинею:

„Ты только хрюкнул на Христа,
Демьян Ефимович Прідворов”...

Такого героя комуністичної російської поезії будуть встановувати в окупованій Україні з допомогою довірених червоних малоросів.

„ВСТАВАЙ, ХТО ЖИВИЙ, В КОГО ДУМКА
ПОВСТАЛА,
ГОДИНА ДЛЯ ПРАЦІ НАСТАЛА!”...
„СОРОМ ХИЛИТИСЯ,
ДОЛІ КОРИТИСЯ!...”

Леся Українка

Д-р Дмитро Донцов

Г. Сковорода писав, що є дві породи людей: одні роженні вести, другі — за ними йти. „Хто колісцятком, а хто ключиком в годиннику має бути”, — писав він — залежить від природи людини, від її вдачі, від „срідності”, нахилу. „Черепасі сродне плавувати, орлові — літати, не навпаки”! Кожний виказує те, до чого створений. Непокликаний того не навчиться: наука доводить до досконалості сродність. Коли ж немає сродності, що тоді зробить наука? Ітака можна навчити літати, але не черепаху!... Пес стереже отару день і ніч з вродженої любови й шарпасе вовка з вродженого нахилу, не зважаючи на те, що сам себе наражає на небезпеку, що розшарпають його хижаки... Ні кінь, ні свиня того не зроблять... Бо не мають до того природи. Хто тую природу має, той стане з Яреми — „Хамового сина” козаком Галайдою; той „неба достане, коли полетить” крилами, які за плечима почув. Хто ж тої „срідності” не має, той вмре паймитом, хоч би не знати на яке становище сприяючі обставини його видвигнули. Дайте йому крила, він вулицю нігми замітатиме.

Не можна ті дві природи до себе рівняти. Їх наявність це просто факт, що не потребує дальших пояснень.

(Із праці „За який провід”)

СУДИ В ПОЛЬЩІ

У Польщі відбулися масові демонстрації в ряді міст, як Варшава, Вроцлав, Гданськ і Краків. Демонстранти виголошували протирежимні кличі і вимагали відновлення діяльності „Солідарності”. В деяких містах поліція розганяла демонстрантів націоналізмами і водою із пожежних авт і проводила арешти.

У Варшаві засуджено 9 членів підпільній радіовисилані „Радіо Солідарносць”.

Нічо так не спричинює створенню майбутнього, як завзяті мрії. Сьогодні — вигадка, химера, а завтра — тіло і кров.

Віктор Гюго

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА

Проф. І. Левадний

АВТОР НЕВМИРУЩОГО ТВОРУ

У 170-ЛІТТЯ НАРОДЖЕННЯ
СЕМЕНА ГУЛАКА-АРТЕМОВСЬКОГО

Видатну роль в розвитку української народної музики, опери і театру відіграв славний композитор і оперовий співак Семен Гулак-Артемовський. Небіж поета Петра Гулака-Артемовського, одного з визначних діячів Українського Національного Відродження, він народився 16 лютого 1813 року в селі Городниці на Київщині.

З юних років виявив талановитий юнак велике музичне обдарування і любов до музики та співу і від 11 року життя, навчаючись у київській бурсі, а далі в Духовній семінарії, співав у хорі київського митрополита, пізніше в хорі київського вікарія.

У 1838 році він зустрівся з композитором-білорусом Глінкою, який як представник двірської співочої капелі роз'їздив по Україні, підбираючи співаків для столиці. Глінка був захоплений співом талановитого Гулака-Артемовського і запросив його до Петербургу.

В 1838-1839 роках Гулак-Артемовський під керівництвом Глінки готується до діяльності оперового співака, в 1839 році виїздить до Італії для дальших музичних студій і вдосконалює свій спів під наглядом видатного музики П. Романі. Володіючи міцним і гарним голосом (бас-баритон), широким за діапазоном, Гулак-Артемовський легко брав також високі тенорові звуки і володів так само великим талантом сценічної гри. В 1841 році Гулак-Артемовський дебютував в оперовому театрі в Флоренції, Італія — цілком успішно.

Повернувшись у 1842 році з Італії, талановитий співак увійшов до складу оперової трупи в Петербурзі, де став солістом, одним з провідних виконавців, аж до від'їзду до Москви в 1864 році. Він і інший видатний співак-українець, Йосип Петров, були першими виконавцями партії Руслана в опері Глінки „Руслан і Людмила”, з доби княжої України дохристиян-

ських часів, на перших поставах цієї опери в 1842 році в Петербурзі. Найкращими оперовими образами Гулака-Артемовського були Руслан, Мазетто в опері „Дон Жуан” Моцарта і Невідомий в опері „Аскольдова могила” Верстовського.

В 1944 році Гулак-Артемовський співав в італійській опері в Петербурзі і мав видатний успіх в операх „Дон-Жуан” Моцарта і „Пурані” Белліні.

Зустрівшись з Тарасом Шевченком, він став його близьким приятелем на все життя, а Т. Шевченко захоплювався оперою і навіть вивчав закони писання лібретто.

Свою композиторську діяльність Гулак-Артемовський розпочав у 1851 році. Він створив музику до „Картини степового життя циган” і народно-побутову виставу, вокально-хореографічний дивертисмент „Українське весілля” (обидва 1851), а також водевіль „Ніч під Івана Купала” (1852). Всі ці твори були повні свіжості та нев'янучої припадності і побудовані на мотивах українських народних пісень. Йому належить теж аранжування народної пісні „Стойте явір над водою”, яку він присвятив Шевченкові. Бліскуче виступав Гулак-Артемовський і як виконавець ролей Виборного в „Наталці Полтавці”, Чупруна в „Москалі-чарівникові”, свата в „Українському весіллі”.

Шевченко на засланні не раз згадував свого друга і, повертаючись з заслання, писав про нього в Щоденнику і зазначив, що навіть бачив його уві-сні під час своєї мандрівки волзьким пароплавом. Т. Шевченко збирався писати — для іншого композитора — лібретто опери про гетьмана І. Мазепу.

В останні роки життя Великий Кобзар щоденно зустрічався з Гулаком-Артемовським, відвідував його, бував на оперових виставах з його участю. Сторінки Щоденника рясніли за-

писами про зустрічі і розмови поета зі співаком, про враження від виступів артиста в різних операх.

Вже по смерті Шевченка Гулак-Артемовський задумав створити українську оперу. Микола Костомаров піддав їйому думку зобразити побут запорожців на Задунайській Січі. Композитор інтенсивно заходився працювати над задуманою оперою. Протягом 1861-1862 року опера була створена. В ній відобразився волелюбний дух українського народу і патріотичні почуття запорожців, котрі перебували на еміграції в Туреччині, їх туга за рідним краєм, згадки про матір-Січ, гнів до її руїнника Нечоси-Потьомкіна, гаряче бажання повернутись — вільними і вільно — „у край мілій, що простягся над Дніпром”. Глибока народність і мелодійність музики, в основу якої композитор поклав інтонації українських народних пісень, м'яка ліричність і соковитий здоровий гумор, реалістичність і життєвість головних дійових осіб, що відзначаються яскраво виявленим українським національним характером, зробили цей оперовий твір невмирущим. „Запорожець за Дунаєм” — це опера українська класика.

Вперше було поставлено „Запорожця за Дунаєм” у бенефіс С. Гулака-Артемовського 14 квітня 1863 року в Маріївському оперовому театрі. Автор-бенефіціант співав Карася. Іншими виконавцями цієї першої вистави, прем'єри, були: Е. Лілеєва (Одарка), Д. Леонова (Оксана), П. Дюжіков (Андрій), А. Жидов (Селих-Ага), В. Матвій (Ібрагім Алі). Диригував оркестрою К. Лядов. Опера мала успіх і була кілька разів повторена.

В 1864-1865 році Гулак-Артемовський виступав у Великому театрі в Москві. Там 6 жовтня 1864 року в бенефіс артистки Е. Рехт був виставлений „Запорожець за Дунаєм”. Карася

Микола Щербак

БОГДАНОВА ГОРА

У Чигирині — на Богдановій горі — височить пам'ятник Хмельницькому. Звідси весною 1648 року українське козацтво вирушало на Жовті Води, Корсунь, Львів, Замостя...

*На цій горі, затіненій дубами,
В яснім промінні рвійно височить
Великий гетьман. Сонце і блакить
Пливе розливом нивами й лугами...*

*Встає минуле з нами й понад нами,
Мов виринає з подихів століть.
— У бій! У бій! — зрина до верховіть
І кличе Воля, збуджена громами!*

*Ще Жовті Води — буревійний спів,
Ще Корсунь у диму, а княжий Львів
Вогнями, наче вістрями, палає...*

*Ідуть полки — і відголоси піль
Черкають гору, як народний біль,
Що б'є прибоем об життя безкрає!*

співав Гулак-Артемовський, Одарку — Ю. Кох, Оксану — Е. Рехт, Д. Леонова, Андрія — М. Владиславлев, диригував І. Шрамек.

Нова — українська — сценічна історія „Запорожця за Дунаєм” почалась уже по смерті його автора, коли цей славнозвісний твір потрапив на українську сцену.

11 липня 1884 року в Ростові над Доном силами корифеїв Марка Кроповицького (Карася), М. Садовської-Барільйотті (Одарка), Марії Заньковецької (Оксана), К. Світлова-Стояна (Андрій) „Запорожець за Дунаєм” вперше був виставлений на українській мові. І відтоді почався тріумфальний похід безсмертного твору по сценах, естрадах, майданах.

В історії українського театру і нашої народної опери „Наталя-Полтавка” і „Запорожець за Дунаєм” відіграли епохальну роль в розвитку нашого театрального мистецтва, залиши-

З Шевченка набираїте карності, відшукуйте квіти краси, а будете кращі і зблізитеся до сходу нашого сонця, і всі ми опинимося в вільній соборній великій Україні!

Василь Стефаник

Василь Гальченко

А ЯК ВОНО НАСПРАВДІ?..

Голова Добровільного Товариства Любителів Книги УССР (ДТЛК) Володимир Канівець дав довгє інтерв'ю редакторам київської піднімальні "Літературної України" ч. 8/1983 р. Він хвалився тим, що в Україні до того Товариства належить два з половиною мільйони осіб, — дуже мало як на 50 млн. населення „республіки". Він хвалився також, що навіть на кораблях Чорноморської та Озівської флоті є багато книжок, цілі бібліотеки тощо.

А як воно насправді? Не кажемо вже про те, що багато книжок в Україні виходять не рідною українською, а мовою окупанта, наклади книжок українською мовою мізерно малі і друковані вони на найгіршої якості паперу, щоб скоріше розпалися й зітліли.

Голова Товариства сказав, що „у нашій країні є 360 тисяч бібліотек", але не сказав, скільки з них є в Україні? Щодо Клубів Книголюбів, то їх на 50 млн. населення „УССР" є аж... 2800! — і то половина з них пропагують видання з Москви, Ленінграду, тобто чужою мовою.

Розписуючись про „шефство" Товариства над суднами Чорного й Озівського морів, голова Товариства натякнув, що книжок там мало:

„Зауважу: більшість суден Азовського та Чорноморського пароплавств виходить у закордонні рейси, і моряки чимало роблять для пропагування радянської, зокрема української літератури. Однак не завжди вони мають достатньо творів кращих наших майстрів слова, особ-

лісь невмирущими і від часу своєї появи панують на сцені та незмінно користуються великим успіхом і гарячою любов'ю мільйонів українських глядачів. Вони обидві — українська музична клясика.

До речі, класичних творів ніхто не сміє у культурному світі і ніхто не наважується ані скороочувати, ані дописувати. Такий „притілей" мають лише московсько-большевицькі антикультурники.

ливо іноземними мовами. Тож і наша, — письменників, видавців і книголюбів, — турбота: допомагати ім."

Навіть для закордонної пропаганди советських обманних ідей не вистачає на суднах книжок, у перекладах на інші мови світу, особливо з української мови, а про переклади таких клясиків, як Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка й ін. немає й мови, коли відсутні й комуністичні писання Гончара або Драча.

Про висоту накладів українською мовою свідчив І. Коляска в „Освіті в радянській Україні" (1970 р., Канада): „Стогади" Б. Тобілевича про його батька вийшли накладом 2 000 примірників, монографія про автора опери „Катерина" М. М. Аркаса — накладом 1 000 прим., спогади М. Садовського про терпіння українського театру за царизму — накладом 3,500 примірників. Як же можна забезпечувати бібліотеки чи кораблі, чи навіть гуртки книголюбів при таких накладах?

Український письменник у Австралії Дмитро Чуб свідчить, що коли туди прибув пароплав із Одеси, на якому було багато українців-моряків, то в бібліотеці не було ні однієї книжки українською мовою. Що більше, червоний маррос-капітан почав нахабно переконувати українського письменника, що „Киев ето то же Россия"!...

Так то воно насправді.

„ІДІШ" У СОВ. СОЮЗІ

„Нью-Йорк Таймс" нещодавно повідомив про зворот у внутрішній політиці в Сov. Союзі супроти жидів: у Хабаровську видано значним накладом підручник жидівської мови „Ідіш"; оголошено, що в 1984 р. вийде „Русский — Ідіш" словник на 40000 слів, а московське видавництво „Советский писатель" сповістило, що в підготовці до друку є низка книжок на „Ідіш".

Чи зміна політики?.. — чи тільки щоб жиди не емігрували?

А. Таран

НЕ ТІЛЬКИ КГБ, А Й ГРУ...

Нашим читачам, як, мабуть, і всім письменним людям досі було відомим, що вартовим, виконавцем і катом советського внутрішнього і зовнішнього ладу є Комітет Государственої Безопасності (КГБ). Але, як довідуємося, завдяки інформаціям колись чільних советських апаратчиків, які тепер опинилися у вільному світі, крім Органу ч. 1, що ним є КГБ, є ще й могутній, але крайнє утаємничений Орган ч. 2. Цей „Особий отдел” ч. 2, що для внутрішнього кола кремлівських довірених відомий як „Главное Разведывательное Управление” (Г.Р.У.), має своє спеціальне призначення в існуванні советської системи.

Оперативність ГРУ часто переплітається із функціонуванням КГБістів та, навіть, конкурсує з ними.

Інформації про ГРУ подані недавно перешовшим на Захід агентом ГРУ, що досі фігурує лише ім'ям Вадим, не виявляючи його справжнього прізвища уже з тих мотивів, що по ту сторону лишилася його рідня й близькі.

Підпорядкована ця установа советському міністерству Оборони під зашифрованою назвою „Військовий відділ 44388”. Населення ССР нічого не знає про існування такого спеціального органу, як донедавна не був про це поінформований і вільний світ.

Головний штаб ГРУ міститься в районі Центрального московського летовища, в дільниці відомій як Ходінське Поле, що є недоступним для регулярної авіаційної служби. Будинок цього штабу є дев'яти-поверховий, огорожений 9-тиметрів вишими стінами та двохповерховими будинками, вікна яких виходять лише на подвір'я. Ці споруди постійно охороняються озброєними до зубів бійцями та табунами вартових псів. Головний штаб ГРУ так утаємничений, що навіть членам Політбюро не дозволяється в'їздити на це подвір'я.

Начальником ГРУ тепер є генерал Петро Івшутін, що перед цим був заступником головнокомандуючого КГБ, а відтак став штабним змагуном з функціонерами КГБ. Отже,

советська система навіть допускає можливість антагонізму поміж цими двома розріжненими органами, які служать тій самій системі.

Бюджет ГРУ для закордонного шпигунства є вищий від такого, що його приділяється для КГБ.

В минулому ГРУ могло б похвалитися такими заслуженими кадрами як Річард Серж, що будучи на призначенні в Японії, заздалегідь передав плян гітлерівської Німеччини для наступу на ССР, чому навіть сам Сталін не міг повірити.

Свого часу агенти ГРУ прислужилися до викрадення таємниці атомової бомби та передачі її Советам. На протязі всіх років свого існування і до сьогодні шпигуни ГРУ викрадають науково-технологічні таємниці західно-індустріальних держав.

Ця советська шпигунсько-розвідча сітка, що після КГБ є нейсильнішою в світі таємною організацією в своїй адміністративній системі і має величезний контрольний апарат для активізації своїх функцій, як всередині Союзу, так і по всіх країнах земної кулі. Апарат ГРУ охоплює всі 16 союзних військових округів, кожну із 4-х наявних військо-морських флотів, а також 4 советські мілітарні з'єднання, розташовані в Східній Європі. Okremo до розпорядження ГРУ завжди є 30 тисяч спеціального призначення вояків, які є вишколені для виконання саботажних та терористичних завдань. Сюди треба ще додати кілька тисяч постійних шпигунських кадрів, розгалужених по всьому світі.

**УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ФОНД — ЦЕ
ГОЛОВНА ЕКОНОМІЧНА ПІДПОРА ДЛЯ
ВЕЛИКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ПРАЦІ УКРАЇНСЬ-
КОГО КОНГРЕСОВОГО КОМІТЕТУ
АМЕРИКИ.**

Основним завданням ГРУ є викрадання технічно-промислових таємниць західних держав, щоб потім передавати їх для потреб советського мілітаризму. Для виконання цих завдань бюджет ГРУ необмежений.

До складу військово-промислової Комісії, крім міністра оборони та 12-х інших мілітарно-орієнтованих міністрів виробництв, також входить шеф ГРУ ген. Івашутін. Кожного року повища Комісія випускає 500-сторінкову книгу, в якій викладаються всі потрібні для советського мілітаризму знаряддя, включно з найновішимися осягненнями комп'ютерної та міжпланетної індустрії, що їх матиме за завданням свою чинністю роздобути за кордоном ГРУ. В цій „книзі-потреб” на більшість знарядь походить її визначена ціна для придбання їх. Так, наприклад, для британського танка „Чифтан” відпускається півтора мільйони доларів. Зрозуміло, советськими рублями агенти ГРУ не зможуть користатися для своїх „закупок”, бо вони за межами СССР нічого не варти. Однак, щоб захопити до советських рук щось таке, що є найновіше із західної технології, а особливо з ділянки міжпланетного подорожування ЗСА, то таке виторговується „за всю ціну” — в доларах.

Космічно-просторовому зброєнню під сучасну пору Советами приділяється найбільше уваги. Щонайменше третина всіх советських космічно-просторових експедицій переводиться для потреб мілітаризму під наглядом „недрімаючого” ГРУ. Совети переконані, що вислід майбутнього конфлікту поміж Сходом і Заходом залежатиме від арсеналу та використання космічно-просторової зброї.

Неодноразово було викрито, що значною мірою за кордоном агенти ГРУ оперують під вивіскою представництв советської пасажирської авіаційної лінії „Аерофлот”.

Подібно КГБ, агенти ГРУ командируються за кордон під покришкою „професіоналістів”, наприклад, науковців, журналістів, промисловців, дипломатичних службовців, чи якоєсь іншої невинної „професії”.

На початку 1980 року начальник бюро „Аерофлоту” в Мадриді С. Вікторович був викритий як службовець ГРУ, що його еспансь-

ка влада спіймала з таємними документами та який потім був висланий з Еспанії. Кількома роками раніше (1976 р.) те саме сталося у м. Марсель із советським віце-консулом Г. Ростовським, який намагався завербувати французького атомового дослідника, пропонуючи можливість затруднення дружини цього француза в бюро „Аерофлота”.

На початку 1980 року знову ж у м. Марсель повторилася подібна шпигунська афера. Цього разу уряд Франції викинув советського консула Г. Травкова, що насправді був кадровим службовцем ГРУ. Його було спіймано з коястукціями французького літака-винищувача „Міраж-2000”.

Весною 1977 року французька служба безпеки викрила сітку агентів ГРУ в Парижі, що її очолював французький громадянин російського походження С. Фабієв. Цього останнього завербував радник советського посольства Кудрявцев, пропонуючи допомогу з вирівнянням його боргів у замін за заангажування в організованій повищою сіткою шпигунів для ГРУ. Ще в 1964 році С. Фабієв таємно відвідав Москву та підписав там контракт служби для ГРУ, а разом же одержав советське громадянство. Перед арештом Фабієва французькою владою він мав зв’язок із старшиною ГРУ Г. Мягковим, який оперував у Швейцарії, під покровом Міжнародної Робітничої Організації. Цей Мягков особливо був зацікавлений у французьких комунікаційних та транспортових магістралях. В опінії французької Служби Безпеки, інформації, збирани повищою сіткою ГРУ в Парижі, були на предмет підібрання можливих об’єктів для підривної діяльності на території Франції. У 1983 році із Франції викинули 47sov. шпигунів.

Я виступаю проти намагання переконати нас, що провідною верствою Нації можуть бути Швейки — без внутрішньої дисципліни в собі, без Бога в своїм серці, без ясної мети, без гарячої віри, без одної доктрини, без національного Ідеалу.

Дмитро Донцов

ЧЕРЕЗ ОЩАДНІСТЬ ДО КРАЩОГО ЗАВТРА!

УКРАЇНСЬКА ЩАДНИЦЯ ПЕВНІСТЬ

SECURITY SAVINGS & LOAN ASSN.

936 N. Western Ave., Chicago, Ill. 60622

312-772-4500

ФІЛІЯ:

2166 Plum Grove Road, Rolling Meadows, Ill. 60008

312-991-9393

- В «Певності» Ви одержуєте найвищі відсотки на всіх родах ощадностей, нараховувані щоденно від дня вкладу до дня вибору як виплачувані квартально.
- В «Певності» Ви одержуєте відсотки від відсотків.
- В «Певності» Ваші ощадності обезпечені Федеральною Агенцією до суми 100 тисяч доларів.
- В «Певності» Ви можете відкрити пенсійні контракти, т.зв. IRA і Keogh, чекові контракти та користати з першою депозиту пенсійних чеків.
- В «Певності» є до Вашої диспозиції різного рода щадничі Сертифікати.
- В «Певності» є вотнєтривалі скриньки для перевозування цінних речей.

**ЩАДІТЬ І ПОЗИЧАЙТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ ЩАДНИЦІ «ПЕВНІСТЬ» —
НАЙБІЛЬШІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ФІНАНСОВІЙ УСТАНОВІ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ!**

**ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА
КООПЕРАТИВА СУМА**

В ЙОНКЕРСІ, Н. Й.

ВИДАЄ ПОЗИЧКИ СВОІМ ЧЛЕНАМ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМ; СЛУЖИТЬ: ДОБРИМ І ДЕШЕВИМ КРЕДИТОМ, ГРОШОВИМИ ЧЕКАМИ; УДІЛЯЄ НАЙДЕШЕВШИЙ

КРЕДИТ НА АВТА, МОРТГЕДЖІ, ремонт домів, меблі, шпитальні рахунки,

вакації, весілля та інші цілі.

СПЕЦІЯЛЬНИЙ КРЕДИТ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
Майно кожного вкладника чи позичкодавця забезпечене.

Приймає ощадності і платить 7% дивіденди
Безплатне забезпечення ощадностей

Безплатне життєве забезпечення
до 2,000 дол.

Адреса:

SUMA (YONKERS)

FEDERAL CREDIT UNION

301 Palisade Ave. Yonkers, N.Y. 10703
Tel.: 914-965-8560

СТЕЙТОВА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„БУДУЧНІСТЬ”

У ДЕТРОЙТІ

СЛУЖИТЬ СВОІМ ЧЛЕНАМ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМ ДЕШЕВИМ І ВИГІДНИМ КРЕДИТОМ. НИЗЬКОВІДСТОКОВІ ПОЗИЧКИ НА АВТА, ДОМИ, НАПРАВУ ДОМІВ, МЕБЛІ, ВАКАЦІЇ, ШПИТАЛЬНІ РАХУНКИ І Т. П. ПОЗИЧКИ (КРІМ МОРТГЕДЖОВИХ) ЗАБЕЗПЕЧЕНИ ДО 10,000 ДОЛ. БЕЗПЛАТНО ДЛЯ ПОЗИЧКОДАВЦЯ. ВІД ВКЛАДІВ ПЛАТИТЬ 5½ % ДІВІДЕНДИ

Вкладчики мають безкоштовне життєве забезпечення до висоти 2,000 дол.

Ощадності забезпечені до всякої висоти.

Future Credit Union of Detroit

4641 Martin Ave., Detroit, Mich.

3011 Caniff, Hamtramck, Mich. 48212

Tel.: 843-5411

МОСКВА ПУСКАЄ ГРОШІ В ПОВІТРЯ?..

ПРИВІТ „ПОСТУПОВІ” В 25-ЛІТТЯ

Сповілися 25 років від часу друку першого числа українського католицького тижневника „Поступ” у Вінниці, що почав там виходити з ініціативи митрополита Максима. Першим редактором був Роман Данилевич, тепер вже довгі роки редактует „Поступ” священик-патріот о. митрат Семен Іжик.

Бажаємо „Поступові” дальших успіхів, як одному з побратимів вільної української преси!

ПЕРЕЛИВАЮТЬ КРОВ АТЛЕТАМ...

Дослідник д-р Г. Гант із Каліфорнійського Університету в Сан-Дієго стверджує, що советчики практикують нечувану річ перед тим, як випускають своїх фізкультурників на змагання.

Д-р Гант вважає, що в ССР перед від'їздом чи виступом атлетів у них беруть одну „пинту” крові і зберігають її приблизно місяць законсервованою. Перед виступом чи від'їздом фізкультурника для змагань, у тому ж закордоном, — кожному вливачують його ж кров назад. Така техніка збільшує значно кількість кисню в тілі сов. фізкультурника, збільшує бадьорість і пружність м'язів, а отже й збільшує шанси „победжать”... для Москви.

У ССР ЗНОВУ НЕВРОЖАЙ

Агенція Юнайтед Пресс Интернешенел передала, що в Советському Союзі ї цього року очікують поганого врожаю. У багатьох районах озимі посіви повимерзали; минулі осені стояла довга спека, в тому і в частині України: від посухи загинули понад три мільйони гектарів посівів пшениці, жита та ін. культур.

Крім природних причин, неврожай буде ще й тому, що колгоспи не дістають досить хемічних добрив, ані машин для збирання врожаю. Московські центральні плянувальники намітили зібрати в ССР у 1983 році 232 млн тонн зернових, але західні фахівці вважають, що зберуть 160-170 млн тонн. До різних нестач долучається тепер відсутність пального для авт і тракторів: ССР експортує багато нафти, щоб мати західну валюту для закупів весни відчувається брак бензину для с-г машин. півл хліба, а в Укр. ССР, БССР і в Казахстані вже

Сотні потужних радіозаглушувачів на території Сов. Союзу день і ніч працюють, себто „ревуть”, намагаючись не допустити, щоб населення слухало західні вільні радіостанції. На один такий радіозаглушувач іде стільки електрики за один день, скільки потрібно для освітлення містечка, а річно видатки на заглушувачі сягають мільярдів рублів.

Але Москва не даремно „пускає гроші в повітря”: в Україні, наприклад, довідаються про деякі арешти, суди, переслідування в самій такі Україні — завдяки радіостанції „Свобода” із Мюнхену. Хоч „її сильні советські заглушувачі, американські радиостанції „Голос Америки”, „Вільна Европа” і „Свобода” також дуже потужні. Однак ЗСА все ще замало видають на „радіофронт”. Сов. Союз передає з 37 радіостанцій на 82 мовах світу свою пропаганду-блекоту, а ЗСА мають тільки 6 радіостанцій і передають лише на 48 мовах народів світу (у тому ї українською, але, наприклад, „Голос Америки” і досі не передає білоруською мовою).

Директор агенції інформації Ч. Вік заявив у Сенаті, що Москва видає річно більше тільки на заглушування американських радіопрограм, ніж видає „Голос Америки” за цілий рік праці.

ЯКЩО МАСТЕ НЕЗРЯЧОГО В РОДИНІ

Якщо маєте незрячого (сліпого) в родині й бажаєте дати такій людині змогу і присність знайомтися з творами української літератури минулого й сучасного (не советської), то звертайтесь на адресу іспільної працівниці п-ї Мирослави Оришкевич у Клівленді, Огайо.

З американською допомогою, від Клівлендського Товариства для сліпих, вона завела український відділ („Українська Записна Служба”), в якому сама та ін. добровільці начитують на стрічки („тейпі”) для магнетофону українські книжки. Розсилаються безкоштовно, побажані добровільні похвалі для дальших записів.

Радимо прохати „озвучені книжки” таких авторів, як Докія Гуменна, Леся Храпліва, Люба Коленська, „Тіні забутих предків” класика української літератури Михайла Коцюбинського; в там також українською мовою переклад „Братів Маутглів” Кіплінга й ін.

З оголошених у поточній пресі списків начитаних творів видно, що немає ще стігачів із творами Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, Євгена Маланюка, Юрія Клена, Леоніда Мосенда, Олекси Стефановича, Олеся Бабія, Михайла Ситника та інших, як і, наприклад, лавреатів Фраїлківської премії в Чікаго Ганни Черінь або Яра Славутича.

Адреса: Mrs. Myra Oryshkewych, Cleveland Society for the Blind, Ukrainian Taping Service, 1909 E. 101 St., Cleveland, Ohio 44106.

СОРОМ ХИЛИТИСЯ,
ДОЛІ КОРИТИСЯ! . . . ”

Леся Українка